

Finansdepartementet

Växjö kommuns yttrande över remiss av SOU 2024:50 Nätt och jämnt - Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Kommunstyrelsen har i § 319/2024 beslutat att lämna följande yttrande över remissen.

Yttrande

I stort bedömer vi att den ekonomiska påverkan på Växjö kommun är begränsad. Vad gäller statsbidrag till verksamhet med personligt ombud sammanfattas våra synpunkter i yttrandet nedan.

Notera – denna text gäller exklusive statsbidrag till verksamhet med personligt ombud som hanteras separat nedan

Utjämningskommittén har tagit fram förslag till omfattande förändringar av utjämningsystemet. Förändringarna omfattar såväl inkomstutjämning, kostnadsutjämning som LSS-utjämning. Sveriges samtliga kommuner har tillfrågats att lämna yttrande över förslaget.

Kommunledningsförvaltningen föreslår att kommunen ska ställa sig positiv till flera delar av förslaget.

Inkomstutjämnningen utjämnar för skillnader i skattekraft. Den finansieras främst av staten eftersom alla kommuner får kompensation med 115 procent av rikets genomsnittliga skattekraft. Förslaget är att öka garantinivån till 116 procent men samtidigt sänks regleringsbidraget.

Kostnadsutjämnningen utjämnar för strukturella kostnadsskillnader i den obligatoriska verksamheten. För kostnadsutjämnningen har utredarna uppdaterat till aktuella data, lagt in socioekonomisk kompensation även i grundskolan och ökat utjämnningen för gles bebyggelsestruktur.

LSS-verksamheten har ett eget utjämningsystem. Den största förändringen är borttagandet av personalkostnadsindex, där man har tittat på kommunernas personalkostnader för LSS-verksamheten.

Förändringarna får inget fullständigt genomslag första året utan kommuner som förlorar genom uppdateringen får ett införandebidrag som betalas av alla kommuner. En mindre del av införandebidraget föreslås vara permanent.

Utredningen föreslår också att 17 riktade statsbidrag, varav 12 mot kommunerna övergår till det generella statsbidraget.

Förslaget är att införa förändringarna från 1 januari 2026. Förslagen har skickats ut på remiss till samtliga regioner och kommuner samt ett antal myndigheter och organisationer.

Kommunledningsförvaltningen föreslår att Växjö kommun ställer sig bakom flertalet av förslagen från utjämningskommittén.

Kommunledningsförvaltningen är positiv till förslagen att ta fram tydliga kriterier för när statsbidragen ska vara generella och när de ska vara riktade.

Införandebidrag ges till kommuner som får stor negativ förändring genom förslagen från utjämningskommittén. Det är fyra olika införandebidrag varav ett är fast införandebidrag för kommuner som förlorar mer än 1 500 kronor per invånare.

Kommunledningsförvaltningen anser inte att det är motiverat med ett fast införandebidrag utan alla införandebidrag bör fasas ut.

Personligt ombud

Det är av största vikt att verksamheter med personligt ombud finansieras med riktade statsbidrag även framöver.

Vi är kritiska till förslaget att ta bort det riktade statsbidraget som lagts fram utan förberedande dialog med berörda parter och utan en konsekvens- och barnkonsekvensanalys och menar att det måste göras en konsekvensanalys före beslut.

Personligt ombud är en unik verksamhet som verkar för en liten men mycket utsatt grupp, nämligen personer med allvarlig psykisk ohälsa och omfattande psykiska funktionsnedsättningar som utan stöd från verksamheten personligt ombud inte har likvärdig tillgång till välfärdstjänster.

Personligt ombud har sitt ursprung i psykiatrireformen (1995) och i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som antogs i Sveriges riksdag den 13 december 2006, mer specifikt artikel 12 som behandlar likhet inför lagen ¹.

Personligt ombud är den enda reform som riktar sig till målgruppen och den enda verksamhet som har i uppdrag att bevaka sina klienters mänskliga rättigheter.

De personliga ombuden arbetar som den enda aktören i stödet till målgruppen enbart och endast på den enskildes uppdrag. Detta ihop med det samlade arbetssättet har som inga andra verksamheter påvisat

särskilt goda effekter på en mängd punkter som, klientens upplevelse av livskvalitet, egenmakt och möjlighet till att återhämta sig från psykisk

ohälsa. De personliga ombuden arbetar också uppsökande och stärker samverkan runt den enskilde.

Personligt ombud är inte en lagstadgad utan en frivillig verksamhet för kommunerna. Riskerna är därför stora att funktionen försvinner om statsbidraget blir generellt då personligt ombud behöver konkurrera om medlen med annan kommunal verksamhet som är lagstadgad.

Personligt ombud kan inte ersättas genom ordinarie verksamhet som bedrivs av kommuner och regioner.

Den kartläggning och analys som gjorts av Socialstyrelsen 2023 visar att Personligt ombud är en verksamhet som gör skillnad, men som är beroende av statsbidrag för att kommunerna ska kunna värna den i en kommunal budget. Vidare att konsekvenserna för den enskilde utan tillgång till personligt ombud kan bli:

1. sämre möjligheter att påverka sin livssituation och vara delaktig i samhället
2. sämre möjligheter att leva ett självständigt liv
3. sämre möjligheter att få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service på jämlika villkor samt rättshjälp, rådgivning och annat stöd utifrån sina egna önskemål och behov.

Tidigare studier visar också att verksamheterna leder till en effektivisering av samhällets insatser till gruppen personer med psykiska funktionsnedsättningar (Socialstyrelsen, 2023).

Kort bakgrund (personligt ombud)

Verksamhet med personligt ombud riktar sig till personer som är 18 år eller äldre med allvarlig psykisk ohälsa, psykiska funktionsnedsättningar samt betydande och väsentliga svårigheter att utföra aktiviteter på olika livsområden. Detta är personer som utan "hjälp till hjälpen" har svårt att hitta rätt i välfärden och därmed inte har jämlik tillgång till samhälleligt stöd och service. Personligt ombud har även ett strukturellt uppdrag som innebär att man synliggör och påvisar brister och systemfel som finns i vårt välfärdssamhälle. Detta är, oss veterligen, ett unikt uppdrag som andra yrkesgrupper inte har. De brister och systemfel som personliga ombud presenterar lyfts upp på lokal, regional och nationell nivå.

Utbyggnaden av verksamhet med personligt ombud startade med stor framgång som en följd av Psykiatrireformen (1995). Sedan starten har ombudsverksamheten finansierats genom riktat statsbidrag och regleras

genom Förordning (2013:522) om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar. Någon annan reglering finns inte kring personligt ombud.

Personligt ombud i Sverige uppmärksammades internationellt då WHO den 10 juni 2021 för första gången publicerade riktlinjer för ett samhällsbaserat stöd till personer med allvarlig psykisk ohälsa. I riktlinjerna presenterades 24 goda exempelverksamheter från olika länder. Bland dessa exempelverksamheter fanns Personligt ombud i Sverige. Bakgrunden till att verksamheten erhöll denna status är dess framgång med att säkerställa målgruppens mänskliga rättigheter och delaktighet i samhällsgemenskapen.